

ASLJ

Askersund Skyllberg Lerbäcks Järnväg

En bit järnvägshistoria

Av: Eric Renstrand

Inom Askersunds Kommun hade vi en gång i tiden järnvägen Askersund- Skyllberg-Lerbäck med stationerna Askersund, Ingelsby, Skyllberg och Lerbäck. För godstrafik byggde sedan Skyllbergs Bruks AB dels järnvägen Lerbäck-Rönneshytta, dels järnvägen Lerbäck-Hjärtasjön (norr om Närkesberg). Sträckan Ladfallet-Hjärtasjön byggdes av Skyllbergs Bruks AB med bidrag från stat och kommun för att bereda arbete åt arbetslösa.

ASLJ invigdes 4:e december 1884 och firade 120-årsjubileum 2004.

Före år 1884 hade det varit många diskussioner om ordnande av järnväg till Askersund, ena gången skulle staden genom järnväg förbindas med Hallsberg och Örebro, andra gången med Vretstorp, men båda dessa järnvägsprojekt rann ut i sanden.

Många röster höjdes också, för att från en lämplig punkt utefter Hallsberg-Motala-Mjölby Järnväg (numera SJ), dra en järnväg över Askersund till Karlsborg, varigenom fästningen skulle komma 5 mil närmare Stockholm än genom den föreslagna linjen Skövde-Karlsborg. Vid 1872 års riksdag segrade emellertid Skövde-intresset och Askersund fick fortfarande klara sig utan järnväg.

Början till Askersundsjärnvägen gjordes av Skyllbergs Bruks AB, som i slutet av 1870-talet anlade en järnväg från Skyllberg till Lerbäcksmossen (som ligger strax norr om nuvarande Lerbäckshemmet), med en hållplats vid Lerbäck. Denna järnvägs vagnar var oxdragna, då man ännu inte hade några lok.

Från denna första järnväg berättas följande historia:

Man hade vagnar och man hade räls och man hade gods att transportera -bränntorv - till valsverket vid Skyllberg. Lok saknades däremot, varför man spände oxar framför tågsättet. Tåligt och i oxars sakta mak stretade de från Skyllbergs Bruk upp emot Lerbäck. Men på tillbakavägen var det roligare, eventuellt, att vara dragoxe, då knuffades nämligen djuren ombord på tåget och fick åka som fripassagerare nedför backarna ner mot Skyllberg, där det var dags att kliva av för att åter fungera som det lok, vilket kom först 1881 (lok nr. 1 "KÅRBERG").

Vid sidan om oxarna förstår man att vagnbromsaren hade en viktig funktion med en så pass dyrbar last. Det berättas att bromsaren en gång nickade till i den värsta nedförsbacken och aldrig hann få stopp på tåget. Flakvagnen med de säkerligen något förvånade oxarna fortsatte rätt ner i Skyllbergsån vid den urspårning, som inte gick att avstyra.

När då det första loket hade kommit, togs frågan på nytt upp om att förbinda Askersund med Skyllberg. I september 1882 kom de dåvarande ägarna till Skyllbergs Bruks AB - kapten Axel Burenstam samt disponent August Wilhelm Molin - överens med Askersunds Stad, representerad av borgmästaren Hugo Waldenström utfärda en teckningslista för ett bolag. vilket skulle lösa frågan om järnvägsbygget. Staden Askersund tecknade sig för 70 000 kronor. Skyllbergs Bruks AB lovade, dels att den nya banan skulle få sammanbindas med banan Skyllberg -Lerbäck , dels att anskaffa behövlig rullande materiel, dels också att bruket genom aktieteckning skulle lämna projektet ett verksamt stöd. Nu var frågan om järnväg till Askersund på god väg att lösas.

Den 12 december 1882 hölls i rådhuset i Askersund ett sammanträde, där det meddelades att 170 000 kr nu hade tecknats och att ytterligare 20 000 kr med all säkerhet skulle kunna anskaffas utan att behöva ta upp lån. I styrelsen för järnvägsbolaget invaldes borgmästare Hugo Waldenström, rådmän J.G.Sundstedt, major Fr. Löwenhielm samt de båda brukspatronerna A.W.Molin på Skyllberg resp. Gustaf Lybeck på Vissboda. Koncession för järnvägsbygget beviljades 24 mars 1883.

Kostnadsförslaget, uppgjort av major G.N.Morsing , upptog drygt 11 km järnväg med två stationer och en hållplats och belöpte sig med rullande materiel till en kostnad av 186 000 kronor.

Arbetet med järnvägsbygget Skyllberg -Askersund startade juni 1883 och avsynades 24 november 1884. Till entreprenör för banbygget antogs byggmästare A.G.Johansson från Hallsberg,, vilken lämnat det lägsta anbudet, 80 000 kr. Entreprenören var en mycket duktig byggmästare, men tyvärr fullkomligt okunnig i allt järnvägsbygge. Detta medförde att det gjordes många misstag vid planeringen av banan och det inträffade också under arbetet ett otal missöden, vilka försenade banan och även förorsakade stora extrakostnader.

Bl.a. så inträffade följande händelse - en inte alltför ovanlig sådan vid järnvägsbyggen i terräng, där grunden är dålig:

En morgon, då gruståget och arbetarna kom fram till Karlsbyggegolarna, fann de att banan var försvunnen och den nyutlagda rälsen hängde i luften på en sträcka av 40 m. Det blev till att hugga träd i skogen och fylla ut med ris och timmer. Dessutom tvingades man frakta dit 1200 m³ grus.

Till följd av denna och flera liknande händelser under järnvägsbygget, så blev det en mycket dålig affär för entreprenören och i slutändan fick borgensmännen träda emellan för att fullgöra byggnadskontraktets bestämmelser.

De stora männen i Järnvägsaktiebolaget och Askersunds borgmästare hade också under den här byggnadstiden blivit ordentligt osams. Man bråkade om pengar, om grustag, om Vasa-ordnar och om fiaskon, vilka hänt redan under stakningen av banan.

Den 4 dec. 1884 kom så äntligen den dag då Askersunds Stad skulle få sina – under många år närda – önskningar om att få en järnvägsförbindelse uppfyllda. Ett flaggsmyckat extratåg, medförande höga statstjänstemän och andra inbjudna avgick från Lerbäck och mottogs i Askersund av borgmästare, stadens råd och en stor skara skådelystna, som med livligt intresse deltog i den för staden och dess omgivning så betydelsefulla högtidligheten. Därmed öppnades järnvägen för allmän trafik.

Att lägga märke till är att p.g.a. alla ovan nämnda bråk under byggtiden, så deltog ingen från Skyllbergs Bruks AB:s ledning i invigningsceremonin. En tydlig missnöjesmarkering! En annan sådan är att man under årens lopp t.ex. undvek att hylla Askersund med några lok-namn ! Istället döptes loken till "KÅRBERG", "SKYLLBERG", "LERBÄCK" och "SKYLLBERGS BRUK". Men alltså inte "ASKERSUND" !

SB2¹ Skyllberg + "Orrakojan"

Järnvägsaktiebolaget och Skyllbergs Bruks AB trafikerade nu under några år gemensamt järnvägen mellan Askersund och Lerbäck. Då det emellertid visade sig synnerligen svårt att få finanserna att gå ihop, beslöt bolaget i oktober 1888 att till Skyllbergs Bruks AB utarrendera sin bana. Detta arrende har senare vid de olika periodernas utgång förnyats.

Under årens lopp expanderade järnvägsnätet ett flertal gånger. 1904 byggdes banan Lerbäcks torvmosse till Ljungås torvmosse och torvströfabrik (ca 3 km). År 1915 byggdes bandelen Lerbäcks station-Rönneshytta såg (ca 3 km) och under åren 1928-1934 byggdes, med hjälp av arbetslösa, skogsbanan från Ljungås upp till Hjärtasjön (ca 15 km).

Utefter denna bandel anlades lastplatserna Nyckelhult, Klockarefallet, Höjen, Ladfallet, Hultabo resp. Hjärtasjön. Till detta kommer också bandelen Skyllberg-Kårberg (ca 3 km), vilken byggdes 1883.

Trafiken på banan bestod i regel av tre blandade (både passagerare- och godsvagnar) tågpar per dag mellan Lerbäck och Askersund, två turer per dag (fm och em) mellan Skyllberg och Kårberg samt ett tåg per dag tur och retur Lerbäck-Hultabo-Lerbäck-Rönneshytta-Lerbäck.

Persontrafiken överfördes senare till landsväg, till det nybildade dotterbolaget Skyllbergs Omnibuss AB.

Möte mellan buss och SB5 i Skyllberg.

Den nya tiden kom också till Skyllberg med kriser, bitter och långvarig storstrejk och bruksjärnvägen förlorade hastigt sin glans när busstrafiken började och lastbilarna tog över skogstransporterna.

Under krigsåren 1940-45 förekom dock en viss person-trafik på järnvägen, främst då för skolbarn mellan Hultabo och Lerbäck.

I augusti 1953 började ett arbetslag att bryta upp rälsen vid Hjärtasjön och Hultabo. Efter nio månader nådde man ner till Lerbäck.

Det sista ordinarie tåget avgick från Askersund den 15:e januari 1955.

Att Askersund – Skyllberg - Lerbäck's Järnväg varit till stor praktisk nytta förstår man, då man kan läsa att bara under **åren 1884-1929 transporterats mer än 1 800 000 personer och fraktats över 1 miljon ton gods**, främst då tackjärn, smältstycken, timmer och förädlade trävaror, Vätter-sand, buteljglas, torv och stenkol.

Askersund - Skyllberg - Lerbäck's Järnvägs första ånglok, som fick namnet "KÅRBERG" beställdes från Nydqvist & Holm (senare NOHAB) under vintern 1881. NOHAB hade stora problem med att jämka ihop Skyllberg-Lerbäck'sbanans låga axeltryck med önskemålet om ett litet, billigt men ändå starkt lok.

Ansträngningar i detta hänseende brukar gå ut över de estetiska värdena, men "KÅRBERG" blev en fullträff, i vilket man lyckades förena enklast tänkbara tekniska utförande med konventionella begrepp om hur ett lok ska se ut.

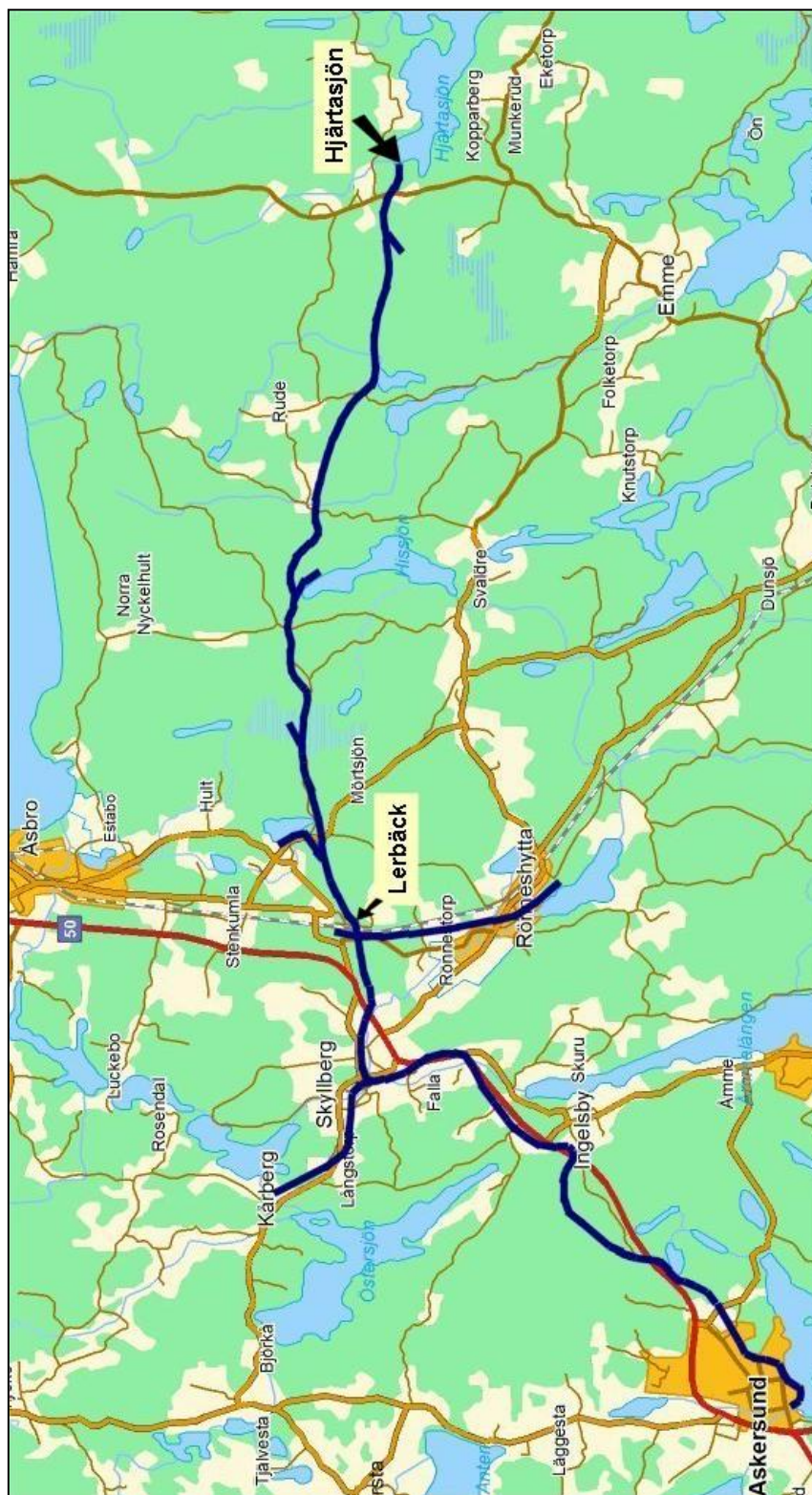
Lok SB 1 - "Kårberg". Framför loket vaktmästare Johan Wahlin, i hytten lokförare Hagelin (endast 1,62 m lång).

"KÅRBERG" var det minsta ånglok, som någonsin använts i trafik på en 891-bana i Sverige. Det vägde endast 4 463 kg i material och 5 568 kg i tjänst med fyllda vattentankar och kolförråd.

"KÅRBERG" användes, trots sin litenhet, i persontågs-tjänst och eftersom banans högsta hastighet då var endast 20 km/tim, så gick det att hålla tidtabellen även med 660 mm. drivhjul.

1954 erbjöd sig Skyllbergs Bruks AB att skänka loket till Järnvägmuseet, som då låg i Stockholm. Av platsbrist så tackade de tyvärr nej och skyllbergarna blev mycket besvikna och skrotade tyvärr loket samma år.

ASLJ's bansträckning

Den här kartan visar hela bansträckningen för ASLJ (Askersund-Skylberg-Lerbäcks Järnväg). Tyvärr så blir kartan något otydlig i detta format, men om du önskar en bättre och mer detaljrik karta så kontaktar du oss.

Vill Du veta mer om Askersund-Skylberg-Lerbäcks-Järnväg (ASLJ) så är Du välkommen att höra av Dig till:

Föreningen ASLJ Turistleden

c/o Eric Renstrand

Lilla Berg 310

694 98 Närkesberg

Tel. 0583-221 85

e-post: eric.renstrand@telia.com

Du kan också finna mer information på vår hemsida: www.aslj.se

Där har vi mängder av bilder från järnvägen, loken, och vagnarna, historia, dokumentation samt t.o.m. filmer och musik!

Och nu även en sida om modellbygge! Låter väl kul? Gå in och prova på!

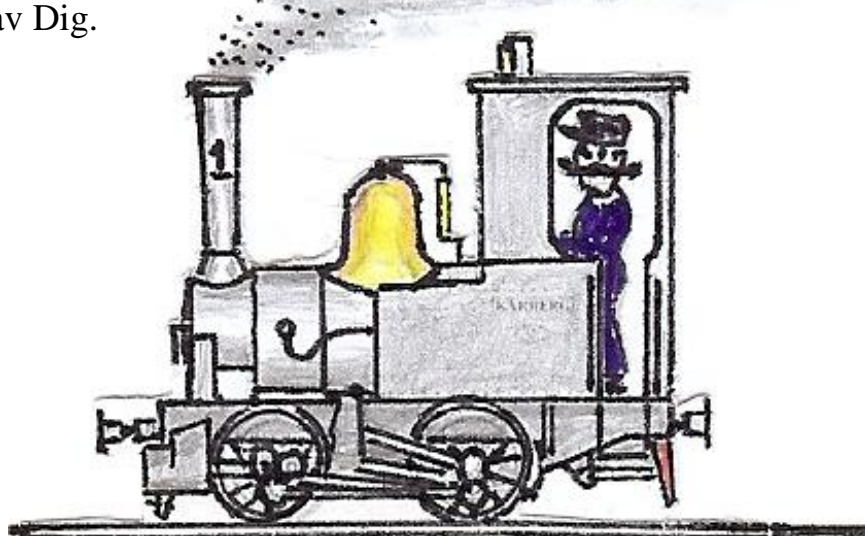
Du kommer inte att ångra Dig!

Vi forskar vidare kring ASLJ.s historia och kommer fortlöpande att uppdatera hemsidan och lägga in mera information, nyheter, dokumentation, bilder och filmer!

Du kan också hitta en hel del artiklar om ASLJ om Du, med hjälp av din sökmotor i datorn, söker på: Askersund-Skylberg-Lerbäcks-Järnväg.

Om Du har några foton, filmer, dokumentation, övriga tips eller frågor, så är Du givetvis också välkommen att höra av Dig till oss per post, telefon eller mail.

Vill Du bli medlem i vår trevliga förening, så är Du förstås också hjärtligt välkommen! Bara att du hör av Dig.

Lilla loket "Kårberg" tuffar vidare 2012 !